Plašāka Ekonomisko lietu tiesas kompetence: ko iegūst uzņēmumi

Autore: Dr. iur. Viktorija Jarkina-Toča SIA "RockBridge Legal ZAB", partnere, zvērināta advokāte

Civilprocesa likumā ir pieņemti grozījumi, kas paplašina Ekonomisko lietu tiesas kompetenci civillietās. Skaidrojam šo izmaiņu būtību, kādas lietas turpmāk nonāks tiesas izskatīšanā un ko šīs izmaiņas nozīmē uzņēmumiem. Tiesas izveides mērķis Ekonomisko lietu tiesa (ELT) darbu uzsāka 2021.gada 31.martā. Galvenais specializētās tiesas izveides mērķis – kvalitatīva un ātra sarežģītu komercstrīdu, ekonomisko un finanšu noziegumu, kā arī korupcijas lietu izskatīšana, nodrošinot lietderīgu un racionālu valsts budžeta līdzekļu izlietojumu. Sākotnēji tiesas kompetencē nododamo civillietu kategorijas tika definētas, ņemot vērā lietu specifiku, – tās bija sarežģītas un salīdzinoši retas prasības, kuru kvalitatīvai izskatīšanai nepieciešamas specifiskas zināšanas tiesību jautājumos.

Lietu kategorijas noteica, ņemot vērā ekspertu viedokļus par to, kuras strīdu kategorijas potenciāli rada vislielāko ietekmi uz uzņēmējdarbības vides attīstību un investīciju piesaisti, tādējādi uzsverot šo lietu kvalitatīvas un ātras izskatīšanas nozīmību. Tiesa ir uzskatāmi pierādījusi savu efektivitāti un profesionalitāti – to apstiprina gan nolēmumu stabilitātes rādītāji, gan vidējais lietu izskatīšanas termiņš, gan izskatīto lietu sarežģītība un apjoms 2022.gada 11.oktobrī apstiprinātajā Tieslietu ministrijas ziņojumā par ELT pirmā darbības gada rezultātiem un tās turpmākās attīstības iespējām Ministru kabinets norādīja, ka tiesas kompetence būtu paplašināma. Tostarp tajā būtu iekļaujamas lietas par valdes vai padomes locekļu, dibinātāju, dalībnieku, prokūristu vai revidentu atbildību (Komerclikuma (KL) 166., 169. un 172.pants), tādējādi veidojot vienotu tiesu praksi arī šajos jautājumos. Vienlaikus ziņojumā tika vērsta uzmanība uz to, ka ELT savas darbības pirmajā gadā ir strādājusi efektīvi un tās darba rezultāti liecina par augstu profesionalitāti. Ziņojumā paustie secinājumi apliecina, ka tiesa ir uzskatāmi pierādījusi savu efektivitāti un profesionalitāti – to apstiprina gan nolēmumu

stabilitātes rādītāji, gan vidējais lietu izskatīšanas termiņš, gan izskatīto lietu sarežģītība un apjoms. Plašāka kompetence 2027.gada 1.aprīlī un 2029.gada 1.septembrī spēkā stāsies grozījumi Civilprocesa likumā (CPL), kas paplašinās ELT kompetenci civillietu izskatīšanā. Papildus esošajai kompetencei un lietu institucionālai piekritībai atbilstoši CPL 24.panta 1.1 daļai tiesa turpmāk skatīs arī šādu kategoriju lietas: prasības par kapitālsabiedrības daļu vai akciju iegūšanu; prasības par kapitālsabiedrības valdes un padomes locekļu, prokūristu, dibinātāju, revidentu un dalībnieku nodarītajiem zaudējumiem kapitālsabiedrībai; prasības par kapitālsabiedrības darbības izbeigšanu; komersantu prasības par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu; prasības par informācijas izsniegšanu dalībniekiem un akcionāriem; prasības, kas izriet no finanšu instrumentiem; prasības, kas izriet no patērētāju kolektīvajām prasībām. 16.06.26 15:17 Plašāka Ekonomisko lietu tiesas kompetence: ko iegūst uzņēmumi https://ifinanses.lv/raksti/31027/print 1/3 ELT kompetences paplašināšana attiecas uz tām civillietu kategorijām, kas galvenokārt ir saistītas ar tiesai jau šobrīd piekritīgajām lietām un kurās nereti ir grūti nošķirt prasības priekšmetus vienu no otra. Tomēr tas nav viss – ELT noteiktas arī pilnīgi jaunas kompetences un lietu kategorijas.

Šobrīd ELT kompetencē ietilpst prasības, kas izriet no kapitālsabiedrības dalībnieku (akcionāru) savstarpējām tiesiskajām attiecībām, piemēram, strīdi par kapitāldaļu piederību. Robeža starp šādu prasības priekšmetu un prasību par kapitāldaļu atsavināšanu nereti var būt salīdzinoši šaura. Kapitāldaļu atsavināšanas darījumi ir augsta riska darījumi. Tādējādi, lai nodrošinātu maksimālu tiesu prakses vienveidību prasībās, kas tieši vai netieši ir saistītas ar kapitāldaļu piederību, un novērstu tiesu kompetenču sadrumstalotību šādās lietās, ELT kompetence tiek paplašināta, nododot tās izskatīšanā arī prasības, kas izriet no kapitāldaļu atsavināšanas. Tāpat ELT izskata prasības, kas izriet no: kapitālsabiedrības dalībnieku (akcionāru) savstarpējām tiesiskajām attiecībām; kapitālsabiedrību darījumiem ar saistītajām personām KL un Finanšu instrumentu tirgus likuma izpratnē; uzņēmumu pārejas un sabiedrības reorganizācijas, izņemot darbinieku prasījumus; kapitālsabiedrības dalībnieku (akcionāru) sapulces lēmumiem. Minēto prasību priekšmeti nereti robežojas ar

valdes vai padomes locekļu, dibinātāju vai revidentu atbildību. Tā kā šādu kategoriju lietās risinājumam jābūt ekonomiski pārdomātam un pamatotam, tās ir atzīstamas par tādām, kur tiesnesim nepieciešamas specifiskas zināšanas ne tikai tiesību zinātnē, bet arī ekonomikā. Tādēļ ELT tiek nodotas arī lietu kategorijas par prasībām pret dibinātājiem, dalībniekiem, valdes vai padomes locekļiem, prokūristiem vai revidentiem (KL 166., 169. un 172.pants). Apdrošināšanas atlīdzības un kolektīvās prasības Jaunais CPL regulējums pilnveidos pašreizējo ELT kompetenci.

Piemēram, esošais regulējums jau ietver lietas par uzņēmumu pāreju un sabiedrību reorganizāciju, kas parasti ir veids, kā tiek strukturēti darījumi. Iekļaujot tiesas kompetencē arī prasības par kapitālsabiedrību daļu vai akciju iegūšanu, tiks aptverti visi potenciālie strīdi par daļu piederību. Ar grozījumiem tiek paplašināts regulējums attiecībā uz KL noteiktajiem gadījumiem, kad var prasīt kapitālsabiedrības darbības izbeigšanu jeb piespiedu likvidāciju. Šādu prasību tiesā var pieteikt uz valdes vai padomes locekļa, jebkura akcionāra, Uzņēmumu reģistra vai citas trešās personas, kuras likumiskās tiesības ir aizskartas, pieteikuma pamata. Proti, ar tiesas spriedumu kapitālsabiedrības darbību var izbeigt KL noteiktajos gadījumos, piemēram, ja sabiedrība komercreģistra iestādei neiesniedz likumā paredzētās ziņas vai dokumentus. Tāpat tiek paplašināts regulējums attiecībā uz informācijas izsniegšanu dalībniekiem un akcionāriem neatkarīgi no tā, vai ir notikusi dalībnieku sapulce un ir pieejams tās lēmums, proti, neatkarīgi no tā, vai pastāv dalībnieku strīds. Līdzšinējais regulējums ELT kompetenci paredz noteikt atkarībā no kritērija – ir vai nav apstrīdēts dalībnieku sapulces lēmums. Pilnīgi jauns virziens ir komersantu prasības par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu. Kā jauns ELT kompetences atzars tiek noteiktas prasības saistībā ar finanšu instrumentiem, piemēram, strīdi par piederību, starpniecību dividenžu izmaksā, noguldījumiem, rīkojumu pareizu izpildi. Savukārt pilnīgi jauns virziens ir komersantu prasības par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu. Šīs lietu kategorijas iekļaušana tiek skaidrota ar to, ka uzņēmējdarbībā arvien biežāk izmanto darījumu risku, īpašumu un dažādu ar komercdarbību saistītu risku apdrošināšanu, bet pašas lietas mēdz būt juridiski sarežģītas un saistītas ar

pamatdarījumiem. Prasības par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu varēs iesniegt tikai komersanti, tādējādi nošķirot subjektus. Tiek nošķirtas prasības, kas varētu rasties, piemēram, uz regresa vai subrogācijas tiesību pamata, no prasījumiem par izmaksātās apdrošināšanas atlīdzības kā zaudējumu piedziņu. Proti, ELT skatīs lietas tikai pret apdrošinātāju, ja komersantam ar to ir strīds, un tikai par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu. 16.06.26 15:17 Plašāka Ekonomisko lietu tiesas kompetence: ko iegūst uzņēmumi https://ifinanses.lv/raksti/31027/print 2/3 Kolektīvās prasības pret patērētāju pakalpojumu sniedzējiem ir salīdzinoši jauns un aktuāls mehānisms patērētāju tiesību aizsardzībā. Tas paredz iespēju iesniegt prasības par pārkāpumiem plašā nozaru klāstā, tostarp par finanšu pakalpojumiem, datu aizsardzību, ceļojumiem un tūrismu, enerģētiku vai telekomunikācijām – ciktāl runa ir par patērētāju tiesību aizsardzību. Kolektīvās prasības ir jauna tiesu lietu kategorija, kuras izskatīšanai tiek paredzēts atšķirīgs procesuālais mehānisms un īpaša ELT kompetence un piekritība. Ieguvums uzņēmumiem Vērtējot CPL grozījumus, jānorāda, ka tajos ir ietverti būtiski pārejas noteikumi, kas nosaka atšķirīgus likuma spēkā stāšanās laikus. Lietas par prasībām attiecībā uz kapitālsabiedrības daļu vai akciju iegūšanu, par kapitālsabiedrības valdes un padomes locekļu, prokūristu, dibinātāju, revidentu un dalībnieku nodarītajiem zaudējumiem kapitālsabiedrībai, par informācijas izsniegšanu dalībniekiem un akcionāriem, kā arī prasības, kas izriet no patērētāju kolektīvajām prasībām un kuras saņemtas tiesā līdz grozījumu spēkā stāšanās dienai – 2027.gada 1.aprīlim –, turpina izskatīt tā tiesa, kurā pieteikumi iesniegti. Ekonomisko lietu tiesas kompetences paplašināšana uzņēmējiem ir vērtējama pozitīvi. Šīs izmaiņas nodrošinās vienotu pieeju un tiesu praksi komplicētos jautājumos, kā arī kvalitatīvāku lietu izskatīšanu Savukārt CPL grozījumi daļā par prasībām attiecībā uz kapitālsabiedrības darbības izbeigšanu, komersantu prasībām par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu, kā arī prasībām, kas izriet no finanšu instrumentiem, stājas spēkā 2029.gada 1.septembrī. Lietas, kas saņemtas tiesā līdz 2029.gada 31.augustam, turpina izskatīt tā tiesa, kurā pieteikumi iesniegti. CPL grozījumi saistībā ar ELT kompetences paplašināšanu uzņēmējiem ir vērtējami pozitīvi. Šīs izmaiņas nodrošinās vienotu pieeju un tiesu praksi komplicētos jautājumos, kā arī kvalitatīvāku lietu izskatīšanu. Lielākā daļa

grozījumu ir saistīti ar ELT kompetencē jau esošo lietu sakārtošanu un to izskatīšanas pilnveidošanu. Savukārt attiecībā uz pilnīgi jaunajām kompetencēm jāpiekrīt, ka gan finanšu instrumenti, gan komersantu prasības par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu, gan kolektīvās prasības pret patērētāju pakalpojumu sniedzējiem prasa īpašas zināšanas un specializāciju, ko būtu grūti nodrošināt vispārējās jurisdikcijas tiesās.

© 2009 - 2026 SIA "Izdevniecība iŽurnāli"